

TALLINNA LINNAVALITSUS

Sotsiaalministeerium
Justiitsministeerium
Riigikogu sotsiaalkomisjon
Riigikogu õiguskomisjon

30.08.2018 nr LV-1/2245 - 1

Ettepanek seadusemuudatuste algamiseks
lastekaitsetöö paremaks korraldamiseks

Lähtudes Tallinna linna asutuste kogemustest ja eesmärgist kaitsta laste huve ning seoses käesoleval aastal kehtima hakanud sotsiaalhoolekande seaduse muudatustega on vaja korrigeerida asendushooldusteenuse korraldust, kuna perepõhine asendushooldusteenus ei täida vajalikul määral oma eesmärki. Hoolimata vastava registri (mis käivitus juunis 2018) pidamisest Sotsiaalkindlustusameti poolt, ei ole piisavalt perekondi, kes lapsed ajutiseks hooldamiseks enda juurde võtaksid. Seetõttu leiab Tallinna Linnavalitsus, et asendushooldusteenuse regulatsioon vajab korrigeerimist ning teeme järgnevad ettepanekud seadusemuudatuste algamiseks.

1. Perekonnaseadus, eestkoste korraldamine ja teostamine

Lapse üle eestkoste korraldamiseks on vajalik viia sisse muudatused perekonnaseaduse vastavatesse regulatsioonidesse.

1.1 Eestkoste määramise korral alaealise lapse üle tuleb määratleda isikute ring, kes saavad esitada kaebuse juhul, kui nende arvates on lapsele eestkostjat määrates nende õigusi riivatud või neist põhjendamatult mööda mindud.

1.2 Seadustamist vajab eestkostjaks sooviva(te) isiku(te) sobivuse hindamiskriteeriumite loetelu, lähtudes ennekõike lastega töötavatele isikutele kehtestatud nõuetest LasteKS § 20 kontekstis¹ ning hooldusperedele esitatavatest nõuetest. Leiame, et nii eestkoste- kui ka hoolduspere on lastega töötavad isikud ning neile peaks olema nimetatud säte otsekohalduv, mitte üksnes näiteks suvelaagri pidajale või asenduskodu kasvataja suhtes.

¹ Lastekaitse seadus. RT I, 28.11.2017,19.

1.3 Luua ülevabariigiline kriisihoidusperede võrgustik, kes võtaks vastu kõik lapsed juhul, kui laps on perest eraldatud / ise kodust lahkunud ning vajab teenusele paigutamist, viies miinimumini lapse sattumise turvakodu teenusele. Sotsiaalkindlustusameti juurde moodustatud ning STAR-programmi hooldusperede registrisse kantud pered ei ole orienteeritud lühiajalise teenuse pakkumisele ning pigem soovivad (vähemalt osa neist) lapsi oma perekonda adopteerida ning on leidnud viisi, kuidas hinnata lapse sobivust oma perekonna liikmete sekka. Seda on k.a juulis Eesti Päevalehes avaldatud artiklis välja toonud asendushooldusteenuse esindaja. Turvakodusse on ka varem jõudnud lapsi, kes on läbinud mitu hooldusperet² ning lõpuks vajavad erispetsialistide abi sügavate käitumishäirete korrigeerimiseks. Sellist olukorda, kus lapsed liiguvad ühest hooldusperest teise, ei tohiks lasta tekkida. Sotsiaalkindlustusamet on alustanud vastava teenuse juurutamisega.³ Loodetavasti võetakse uue teenuse ellu viimiseks vajalikul määral ettevalmistavat aega, et teenus seaduse jõustumise ajal koheselt ka rakenduks.

2. Perekonnaseadus, lapse perekonnast eraldamine (nn 72 tunni nõue), esialgse õiguskaitse kohaldamine menetluse ajaks

2.1 Viia sisse seadusemuudatused nii perekonna- kui ka tsiviilkohtumenetluse seadustesse nii, et omavalitsusel tekiks reaalne võimalus regulatsioone täita. Siinkohal väljavõtted nii materiaalkui ka protsessinormist, mis on olemuselt vasturääkivad: lastekaitseadus annab võimaluse KOV-i otsusega enne kohtulahendit lapse kuni 3 ööpäevaks perekonnast eraldada, samas nõuab TsMS, et kohtule tuleb anda otsuse langetamiseks 72 tundi.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 563² nimetab, viidates LasteKS § 33, et seaduses sätestatud juhtudel ja korras võib lapse perekonnast eraldada kohtumääruseta, kui lapse perekonda jätmise ohustab lapse tervist või elu ja kohtumääruse saamine ei ole piisavalt kiiresti võimalik. Sel juhul tuleb esitada avaldus sellise arvestusega, et kohtul oleks võimalik avaldus lahendada 72 tunni jooksul alates lapse perekonnast eraldamisest lastekaitseaduse sätestatud alustel. Palume nimetatud 72 tunni menetluse nõuet muuta, kuna see ei ole praktikas täidetav. LasteKS § 33 lg 1 sätestab, et kohaliku omavalitsuse üksus võib eraldada lapse perekonnast ja vajaduse korral määrata lapse ja vanema suhtluskorra enne hooldusõiguse piiramise kohtumäärust, kui lapse jätmise perekonda või vanema ja lapse vaheline suhtlus ohustab lapse tervist või elu ning sama paragrahvi lg 2 sõnastuses on öeldud, et hädaohus olev laps eraldatakse perekonnast ja määratakse tema viibimiskoht ning vajaduse korral lapse ja vanema suhtluskord kuni 72 tunniks alates lapse perekonnast eraldamisest.

Seega peab omavalitsuse lastekaitse töötaja selleks, et nõudeid täita kohe pärast lapse perekonnast eraldamist, kohtusse pöörduma, et kohus jõuaks asja läbi vaadata ja otsuse langetada. Seda seadusest tulenevat nõuet ei ole lastekaitsetöötajal võimalik ka parima tahtmise korral täita, sest kohtusse avalduse kirjutamine ning motiveerimine ja nõude faktide ning tõenditega sisustamine on ajamahukas. Teeme ettepaneku määratleda minimaalse ajana mitte 72 tundi vaid 5 tööpäeva.

2.2 Eraldi soovime siinkohal välja tuua kohtumenetluse kitsaskohana **perekonnaasjade menetlemise kiiruse**, mis ei ole laste huvidega kooskõlas. Perekonnaseaduse sätete kohaselt (§ 123 lg 1) peab kohus menetlema kõiki lastega seotud asju, lähtudes ennekõike laste huvidest.

Viimastel aastatel on suurenenud Tallinna linnaosade lastekaitse töötajate menetluses olevate lastega seonduvate perekonnaõiguslike kohtuvaidluste arv. Menetlus kohtus on pikaajaline ning ressursimahukas kõigile pooltele. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 561 lg 1 sätestab, et last puudutavas menetluses peab kohus nii vara kui võimalik ja igas menetlusstaadiumis püüdma suunata asjaosalisi asja kokkuleppel lahendama. Kohus peab asjaosalised võimalikult aegsasti ära kuulama ja juhtima nende tähelepanu võimalusele kasutada perenõustaja abi eelkõige ühise seisukoha kujundamiseks lapse hooldamisel ja tema eest vastutamisel.

² Eelrand, Helen (2018) Beebid lapsendatakse tundidega, kooliealiste puhul kammitseb lapsendajaid hirm. Eesti Päevaleht, 31.07.2018, lk 2-3

³ SKA esindaja N.Grudami 07.08.2018 meili teel pöördumine KOV-ide poole palvega osaleda kriisihoidusperede teenuse loomise arenduses

Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt võib kohus last puudutava menetluse peatada, kui asjaosalised on valmis laskma ennast kohtuväliselt nõustada või kui kohtu arvates on muul põhjusel väljavaateid asja lahendamiseks asjaosaliste kokkuleppel.

Kui menetlusseadustikku viia sisse muudatus, ei pea kohus menetlust pikaks ajaks peatama, jättes lapsega seotud küsimused ootele, vaid saab asja optimaalse aja vältel, tulenevalt lapse huvi põhimõttest lõpuni menetleda.

Kohtumenetluse aeg lastega seotud menetlustes peaks olema võimalikult lühike ning kantud tegelikult ka lapse, mitte vanema huvist, vaidluse soovist teise vanemaga või oma ambitsioonide realiseerimisest. Arusaadavalt tuleb lapse ja vanema õigussuhtesse sekkumisel otsust kaaluda põhjalikult ja mitte kiirustades, kuid mõistlik ei ole asju aastaid menetleda. **Seetõttu teeme ettepaneku sätestada optimaalne menetluse kestvus perekonnavaidluste puhul, seda nii vanematevahelistes vaidlustes lapse üle kui ka omavalitsuse pöördumise osas.**

Menetluspraktika kohaselt võib asjas lahendini jõudmiseks kuluda aastaid ning määramatus keskkonnas (pideva emotsionaalse surve all) elamine on laste huve kahjustav.

3. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku, lepitusseaduse muutmise seoses kohtus vaidlevate vanemate küsimusega.

3.1 Teeme ettepaneku anda lapse hooldusküsimuste üle vaidlevate vanemate juhtumite kohtueelne menetlus ehk sisuliselt lepitus kohaliku omavalitsuse üksuselt Sotsiaalkindlustusametile ning korraldada ümber senine struktuur, luues SKA juurde vastav teenistus, kus toimub kohtueelne menetlus enne vanemate kohtusse pöördumist.

Eelduseks on Lepitusseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 550 lg 1 p 2 ja lg 2 muutmise nii, et vanemad saaksid kohtusse pöörduda pärast perelepituse või pereteraapia seansside läbimist.

Leiame, et nimetatud muudatuse menetlusseadusesse sisseviimine teenib ja kaitseb ennekõike lapse õigusi ja huve kasvada täisperekonnas, mõlema vanema hoole all ning säilitada perega kontakt ka juhtudel, mil laps vanematega koos ei ela. Kohtute töökoormus on suur ning perekonnaasjade menetlused kestavad pikalt. Sageli peatab kohus menetluse, suunates vaidleavad pooled perelepitaja või- terapeudi juurde.

Pereteraapia ja – lepitusega on võimalik lapse jaoks säilitada tema mõlemad vanemad: pereteraapia loob eelduse perekonna düsfunktsionaalsete kitsaskohtade korrigeerimiseks. Juhtudel, mil see enam võimalik ei ole, loob perelepitus eeldused vanematevaheliste (viimasel ajal on aktuaalseks muutunud vanavanemate/laste/lapselaste omavaheliste suhete korrastamine nii, et lapselastele jääks võimalus vanavanematega suhtlemiseks) kokkulepete sõlmimiseks lapse parimaid huve silmas pidades ilma kohtusse pöördumata.

3.2 Lepitusseaduse (LepS) § 1 ja 2 sätestavad, et erapooletu isik (*lepitaja*) toetab lepitusosaliste suhtlust eesmärgiga aidata neil leida vaidlusküsimusele lahendus. Lepitaja võib lepituse asjaolude ja lepitusmenetluse kulgemise põhjal esitada pooltele omapoolse lahendusettepaneku.

Praegu kehtiva regulatsiooni kohaselt saab kohaldada LepS sätteid eraõigussuhte baasil ning vaidlusküsimus on lahendatav I astme kohtus. Seaduses sätestatud juhul on lepitusmenetlus kohustuslik kohtueelne menetlus. Seega on LepS loodud võimalus kohtueelse menetluse korras lahendada vaidlusalased küsimused, mida reguleeritakse TsMS .

Teeme ettepaneku täiendada LepS nii, et kohtueelse menetluse korras on võimalik edaspidi lahendada lastega seotud vaidlusküsimused juhul, kui pöördujaks on vanem/ hooldaja/ eestkostja või on taotluse edastanud vanemalt saadud info alusel (ja pärast hindamist pidanud pöördumist möödapääsmatuks) lapse elukohajärgne omavalitsusüksus.

3.3 Vastava teenuse pidajaks ja **rakendajaks ning kohtueelse menetluse koordineerijaks** võiks olla, sarnaselt ettepanekuga Ohvriabi seadustele, **Sotsiaalkindlustusamet**, kuna vastav regulatsioon on loodud LepS § 2 p 4 alusel **riigi lepitusorgani näol**. Ohvriabi töötajad

kuuluvad nimetatud asutuse koosseisu ka praegu ja osutavad nõustamisteenust väärteomenetluse ja ohvriabi seaduse sätete alusel.

Menetluse aja ja kulukuse otstarbekuse huvides on edaspidi teenust mõistlik arendada nimetatud suunas, sest see hoiaks kokku märkimisväärse hulga kohtumenetluse aja- ja inimressursist ning on kantud ennekõike laste parimast huvist.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tõnis Mölder

Abilinnapea

Karin.Kuslap 645 7452

Karin.Kuslap@tallinnlv.ee